

Innspill til bærekraftsarbeidet i Norge

Oslo, 15.10.2024

Til Karianne Tung, digitalisering- og forvaltningsminister.

Forum for utvikling og miljø (ForUM), et nettverk av 60 norske sivilsamfunnsorganisasjoner, takker for muligheten til å sende innspill til arbeidet med bærekraftsarbeidet i Norge.

I arbeidet med stortingsmeldingen om bærekraftsarbeidet i Norge er det foreslått fire temaområder som Digitalisering- og forvaltningsdepartementet ønsker innspill på: Et trygt og bærekraftig velferdssamfunn, grønn og inkluderende vekst og verdiskaping, et motstandsdyktig lavutslippssamfunn, og bærekraftig byer og lokalsamfunn. ForUM deltok på innspillsmøtene for bærekraftige velferdssamfunn og motstandsdyktige lavutslippssamfunn og takker for muligheten til å gi skriftlig innspill. Vi vil her vektlegge de to første spørsmålene som Digitalisering- og forvaltningsdepartementet ber om særskilt innspill til:

1. Hva kan være underliggende årsaker til at Norge har forbedringspotensial på de identifiserte delmålene?
2. Hva er viktigst å ta tak i for å oppnå bærekraftig forvaltning av økosystemer? Hvilke ulike hensyn bør belyses?

Innledning: Samstemthet politikk nasjonalt og internasjonalt

I 2030 skal FNs 17 bærekraftsmål være nådd. Verden er ikke i rute til å nå målene, og pandemien har gjort utfordringene enda større. Utfordringene vi står overfor rammer alle verdens land og konsekvensene er grenseoverskridende. Viktigheten av at bærekraftsmålene må være førende for all politikk er tydeligere enn noen gang for å løse de overgripende krisene vi nå står i.

Norge kan gjennom denne stortingsmeldingen bli en global pådriver og et foregangsland for arbeidet med bærekraftsmålene. Det vil kreve økt fokus på utfordringer knyttet til samstemthet og arbeidet med sirkulær økonomi vil stå sentralt i Norge. Det må komme nye midler med stortingsmeldingen og den årlige oppfølging gjennom statsbudsjettet må styrkes. For å mobilisere bredt er det viktig med en helhetlig tilnærming i implementeringen av bærekraftsmålene og man må sørge for at hele samfunnet får muligheten til å delta på en meningsfull måte.

1. **Hva kan være underliggende årsaker til at Norge har forbedringspotensial på de identifiserte delmålene?**

Det er bra at departementene nå har gjort en gjennomgang av hvilke delmål Norge ligger etter på, og grunnen til dette mener vi er manglende samstemthet og prioritering av oppfølging av bærekraftsmålene. Som både Riksrevisjonen og Klimautvalget har påpekt, er det klare svakheter knyttet til samordningen på tvers av sektorer og departementer. Riksrevisjonens rapport fremhever at det mangler konkrete planer for hvem som skal utvikle nødvendige virkemidler og når de skal iverksettes, noe som forsinker oppnåelsen av nasjonale målsettinger. Klimautvalget har også tydeliggjort at Norge trenger et styringssystem som kan koordinere på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer for å sikre at klimatiltakene henger sammen med både naturvern og sosial bærekraft.

2. **Hva er viktigst å ta tak i for å oppnå bærekraftig forvaltning? Hvilke ulike hensyn bør belyses?**

Det er viktig å understreke behovet for både horisontal og vertikal samstemthet i politikken for å oppnå en bærekraftig forvaltning. Horisontal samstemthet innebærer at tiltak innenfor en sektor ikke undergraver fremgangen i andre sektorer, mens vertikal samstemthet sikrer at lokale tiltak er i tråd med nasjonale og globale bærekraftsmål. Norge har fortsatt store utfordringer på begge områder, og vi mener det er avgjørende at stortingsmeldingen adresserer dette gjennom konkrete tiltak for bedre koordinering for å oppnå bærekraftig forvaltning.

Videre bør det utvikles klare sektorvise mål, som er forpliktende og samordnet. En nøkkelutfordring, påpekt av Klimautvalget, er at flere sektorer legger til grunn de samme ressursene og kompetansen uten at det sees i helhet. Dette krever en nasjonal strategi for rettferdig fordeling av knappe ressurser som energi og arbeidskraft, tverrsektorielle styringsmekanismer for koordinering av veikart, og prosedyrer for prioritering av ressurser gjennom sektorvise klimabudsjetter som balanserer behovene på tvers av næringer.

For å illustrere hvor prekært dette er kan vi vise til at en rekke av målsetningene i de 4 temaområdene man har bedt om innspill på, faktisk står i et motsetningsforhold. For eksempel nevnes under temaområdet 2 både *økt vekst og produksjon* og *behovet for redusert forbruk*. Norge har et klart forbedringspotensial når det gjelder spesielt bærekraftig forbruk og naturmangfold. Norges økologiske fotavtrykk per innbygger er blant de høyeste i verden og overskrider klodens bærekapasitet (allerede i mai). For å endre dette foreslår ForUM konkrete endringer med vridninger innen skatte- og avgiftssystemet for en bærekraftig forvaltning, styrking av sertifiseringsordninger, krav til anskaffelser og arealpolitikk og tilpasninger til en sirkulær økonomi, som viktige hensyn.

Skatte- og avgiftssystemet må bidra til at det blir lettere og bedre å velge klimavennlige løsninger. Dette er forenlig med prinsippet om at forurenser betaler og kan innrettes slik at det frigjør midler til økt elektrifisering (f.eks. Nordlandsbanen) og subsidier av klimavennlig kosthold og kortreist mat. Momsfritak på reparasjon og gjenbruk vil bidra til en mer sirkulær økonomi. Samtidig bør det være høyere avgifter på varer og tjenester med høyt karbonavtrykk for å stimulere til reduksjon og ansvarlig forbruk.

Noen helt konkrete forslag her er:

- Stille krav til produsenter om reparerbarhet og tilgang på nødvendige deler og bruksanvisninger i produktets forventede levetid.
- Utvide produsentansvaret slik at produsenter og importører har ansvar for produktene sine helt til de er ferdig gjenvunnet og må ta hensyn til gjenvinningsprosessen i design og produksjon.
- Heve reklamasjonstiden til 10 år for elektriske artikler, for å oppmuntre til bedre holdbarhet og økt levetid.
- Legge til rette for flere dele-, utleie- og utlånsordninger etter modell av dagens bildeleringer og biblioteker.

Videre vil styrking av sertifiseringsordninger og krav til innkjøp og anskaffelser være kjente tiltak som kan gi uttelling på flere viktige områder. Det er relativt liten andel varer som er sertifisert og godt merket på det norske markedet. Krysser vi grensen til Sverige er tilbudet dobbelt så stort. Det må legges til rette for at forbrukerne kan gjøre ansvarlige valg. Åpenhetsloven kan bidra på dette området fremover. Det er viktig at staten og kommuner bruker sin markedsrett og setter en høy standard og lovfester krav til innkjøp av varer og tjenester.

Arealpolitikk er helt avgjørende for å ta vare på naturen og må settes høyt på agendaen fremover. Det er behov for en helhetlig og systemisk tilnærming. Statsbudsjettets «Grønn Bok» for klimabudsjettering og klimaregnskap, samt et arealregnskap, må bli en operativ del av statens virkemidler, med en uavhengig instans som kan vurdere resultatene. På et overordnet plan bør det

også stimuleres til en åpen debatt for samfunnsutviklingen som kan følge to ulike tilnærminger: «Grønn vekst – Økologisk modernisering» med en storstilt satsing på teknologisk innovasjon med tydelig grønn profil innen rammen av den eksisterende politiske og økonomiske ideologien, eller «Økologisk økonomi – Degrowth» med kortere arbeidstid, delingsøkonomi, mer lokal matproduksjon, mer fokus på sosial og kulturell aktivitet, i større grad involverende beslutningsprosesser og lavere forbruksnivå.

Vi ser frem til en god dialog med departementet om dette arbeidet.

Med vennlig hilsen

Kathrine Sund-Henriksen
Generalsekretær i Forum for utvikling og miljø

